

Михайло Бринько

Кожен свідомий християнин рано чи пізно в своєму житті задумується над питанням, що таке гріх? Питання це поставатиме дуже часто, адже ми переживатимемо дію гріха на власному досвіді, бо, як підкреслюють богослужбові тексти: «...немає чоловіка, що жив би, а не згрішив...». Вірні також приходять до сповіді – визнають свої гріхи та розкаються в них. То що ж таке гріх? Які гріхи бувають? Чому ми маємо з них сповідатися?

У грецькій мові «згрішити» означає «не попасти в ціль або мішень». Приміром, у Святому Письмі згадується, що деякі воїни стародавнього Ізраїля, «не хиблячи, метали камені з пращі», бо були вправними воїнами. Якщо вислів «не хибили» перекласти буквально, він звучатиме як «не грішачи» (пор. Суд 20,20). Сьогодні цей вислів аплікується на християнське життя означаючи не влучати в ціль, котрою є дотримання Божих Заповідей.

Гріх – це свідоме і добровільне порушення Божої Заповіді. До Божих Заповідей відносимо, окрім Десяти Заповідей Божих, все Слово Боже, яке звернене до нас. Його ми дізнаємося з Святого Письма, його голосить Церква, його ми чуємо через голос совісті. Заповіді Божі спрямовані на прославу Бога і потрібні для нашого спасіння. А гріх спрямований проти Бога, проти нас самих або проти ближнього. З цього випливає, що гріх – це вияв непослуху до Бога. Грішник немовби скидає з себе ярмо Бога і каже, що не буде служити Йому (див. Єр 2,20). Тим самим грішник зневажає Того, Хто дав йому ці Заповіді.

Нерозумно чинить той, хто ображає Особу, від якої залежить усе її майбутнє щастя, майбутнє спасіння. Святий Іван Золотоустий зазначає: «Одне є тільки нещастя – гріх. І над його наслідками нам треба часто роздумувати» . Нам важко зносити образи, завдані нам такими ж людьми. Самі ж, однак, зневажаємо небесного Отця.

Гріх – це трагедія людини, яка замість того, щоб бути «сином Божим», «братом людей» і «господом творіння», з власного гріховного вибору стала «рабом лукавого», «ворогом людей» і «підвладною світові». Гріх – це ідолопоклонство, бо грішник ставить створіння на місце Бога, грішник стає слугою творіння, потрапляє в залежність від нього. Грішник як риба, що спіймана на вудку, вже не може звільнитися сама. «Кожен, хто гріх чинить, – гріха невольник», – наголошує євангелист Йоан (Йо 8,34).

Гріх – це найбільше зло на землі, бо лише через гріх людина може втратити вічне життя з Богом. Святий Василій Великий навчаючи, що Бог не є причиною зла, зазначає: «Справжнє зло – це гріх. Він залежить від нашої волі, бо ж ми можемо або стримуватися від чинення зла, або робити його». Ще на сторінках Старого Завіту знаходимо усвідомлення людиною, що гріх – це ніби якась гидота, яка забруднює нашу душу. Пригадаймо собі 50 псалом царя Давида, де він звертається до Бога з покаяттям: «Окропи мене іссопом, і очищуся, обмий мене, і стану білішим від снігу» (50,9). Щоб побачити, що наша душа забруднилася, Бог дав нам совість. Вона ніби сканує душу, і коли знаходить гріх, підштовхує людину до покаяття. Теофан Затворник, навчаючи про духовне життя, наголошує: «Ви помітили в собі щось нове (гріх), і ваша совість твердить, що ця новизна є ваше діло, діло лихе, й починає вам за це докоряти».

Виникнення гріха

Не одразу валяться будівлі, спочатку входять в мур краплі води, розм'якшують його і розмивають поволі мур, аж врешті розвалюється вся будівля. Подібно діє й гріх. Як він виникає, бачимо в оповіді про гріхопадіння Адама і Єви (див. Бут 3,1-6). Отож можемо говорити про етапи схиляння до гріха.

Найперше до нас приходять якась зла думка, вона сама по собі ще не є гріхом, стає ним тільки тоді, коли припадає нам до душі. В людини настає ніби якийсь роздвоєння. Помисли нам кажуть грішити, а совість застерігає і стримує нас перед грішним вчинком. Тому відразу, як лише виникає в нас якась думка, починається внутрішня боротьба. В будь-якому разі рішення буде за нами. В цьому випадку Святі Отці завжди радили вбивати ворога (помисел грішний), поки він малий і слабкий. Злу думку людині приносить сатана – богопротивник. Він належить до тої частини невидимого світу, котра стала на шлях боротьби проти Бога. Мета нашого життя – стати подібними до Бога, про що описано в Євангелії. Сатана став на шлях самообожнення і через те спротивився Богові, а також людині – Божому образу. Він безперервно намагається звабити людину спокусою

самообожнення, тобто обіцянкою стати богом без Бога. Через свою свободу ми можемо обрати варіант сатани і цим відкинути Бога з свого життя.

Наступним етапом входження в гріх є діалог з думкою, подібно як розмова Єви і змія біля дерева пізнання добра і зла. В тому діалозі ми починаємо сумніватися в правдивості Божих Заповідей і схилиємося до думки, що Бог обмежує нашу свободу. «Ні, напевно не помрете» (Бут 3,4) – слова змія, який закликає переступити заповідь, і переконує в тому, що Бог обмежує людину в її можливостях, а обожнення – це справа самої людини, її розкріпачення і самореалізації окремо від Бога. Останнім етапом є прийняття спокуси. Тоді людина сама починає вирішувати, що добро, а що зло. Уявляти себе богом – це починає подобатися людині. «Бо знає Бог, що коли скуштуєте його (гріх), то відкриються у вас очі, і ви станете, як Бог, що знає добро й зло» (Бут 3,5). Ми всі добре знаємо кінець цієї історії, яка закінчилася падінням, зруйнуванням зв'язку з Богом і ближнім, вигнанням людини з раю.

Види гріхів

Схоластичне богослов'я середньовічної Церкви розробило чіткий поділ гріхів. Вони розрізняють гріхи думки, слова і вчинку, а також гріхи власні і чужі. Власні гріхи – це гріхи, скоєні нами самими. Чужі гріхи – це гріхи, до яких ми якимось чином спонукаємо, наказуємо, дораджуємо, дозволяємо, допомагаємо, не караємо за гріх, боронимо його, хвалимо, на гріх мовчимо.

Всі гріхи розрізняють також за ступенем важкості – смертні і повсякденні. Апостол Павло навчає: «Ані розпусники, ані ідолопоклонники, ані перелюбники, ані розгнuzдані, ані мужоложники, ані злодії, ані зажерливі, п'яниці, ані злоріки, ані грабіжники – Царства Божого не успадкують» (1Кор 6,9-10). Перелічені гріхи є смертними. До них також належать і ті, про яких Святе Письмо говорить, що Господь Бог ними брідиться, і ті, які кривдять Господа Бога, завдаючи великої шкоди людям, Церкві, державі, призводять до моральних чи фізичних терпінь, гріхи проти Святого Духа та ін.

Кожна людина грішить. «Коли ми кажемо, що гріха не маємо, то ми самих себе обманюємо, і правди нас немає», – навчає євангеліст Йоан (1Йо 1,8). На цій підставі можна говорити про повсякденні гріхи. З цих гріхів, безперечно, треба сповідатися, бо вони мають негативну дію на людину, але не прирікають людину на загибель.

Східні отці наполягали радше на необхідності розуміти і відчувати, наскільки це можливо, огидність будь-якого гріха, як навчає Теофан Затворник: «Кожний гріх тяжкий, бо засмучує Бога...». Однак і він розрізняє різні ступені тяжкості гріхів, що навіть деякі гріхи здаються легкими в порівнянні з іншими. Легким гріх може бути при наявності таких

обставин: неухважність, незнання, порівняння з іншими більш тяжкими провинами...

З іншого боку, східні автори майже завжди залишаються під впливом вчення Василія Великого, для якого кожен переступ Закону Божого є «однаково тяжким» переступом . Тому тут важко зробити схематичний перелік тяжких гріхів. Святі Отці християнського Сходу, ставлять у центр своєї уваги не стільки зовнішній аспект вчиненого гріха, скільки внутрішнє зіпсуття серця, яке може бути «тяжким» навіть якщо йдеться про малоістотні зовнішні речі . Разом ці дві традиції глибинно розкривають дію гріха в різних його аспектах.

Суспільний аспект гріха

В нашому суспільстві зараз побутує думка, що гріх – це якась приватна справа. Хтось собі грішить, а інший хтось не повинен пхати носа в чужі справи. Наведемо такий приклад: жінка чинить гріх аборт. Чи це індивідуальна справа, чи має негативні наслідки для суспільства? Якщо спробуємо припустити, що дитина б вижила, то вона могла вирости людиною, що змінила би світ, зробила би багато добра, мала б своїх дітей. Але ні, гріх це все зруйнував! Отже наслідки зачіпають не лише грішника. То чи є гріх індивідуальною справою? Звичайно, що ні. Кожен гріх має наслідки суспільні, і відповідальність за нього несе все суспільство.

Гріх – це сумна сторінка нашого життя, але вона не остання сторінка. Остаточною сторінкою може бути або наше покаяння перед Богом, або ж відмова від нього, що веде людину до загибелі. З гріха допомагає нам піднятися Ісус Христос, який першим знищив його, а тому зможе й нас визволити від нього. Тому ми приходимо до Сповіді, аби Христос «стер» гріх з нашого життя і дарував благодать Святого Духа, щоб ми могли рухатися до богоуподібнення. До цього закликає сам Ісус Христос: «Прийдіть до мене всі втомлені й обтяжені, і я облегушу вас» (Мт 11,28). Користаймо з цієї можливості!

Михайло БРИНЬКО, Що таке гріх? //СЛОВО № 3 (75)